
Секція 1.
«НАУКОВІ АСПЕКТИ ЩОДО ЗАПОБІГАННЯ ВИНИКНЕННЮ ТА
ПОШИРЕННЮ НАДЗВИЧАЙНИХ СИТУАЦІЙ»

УДК 614.8

ОЦІНКА ПЛОЩІ РОЗЛИВУ ГОРЮЧОЇ РІДИНИ
В ОБВАЛУВАННІ РЕЗЕРВУАРА

Ю.О. Абрамов, головн. наук. співр., д.т.н., професор, НУЦЗУ,
О.Є. Басманов, головн. наук. співр., д.т.н., професор, НУЦЗУ,
Д.О. Саламов, НУЦЗУ

Розлив горючої рідини в обвалуванні резервуара є однією з небезпечних надзвичайних ситуацій, що можуть виникнути в процесі експлуатації резервуара з сировою нафтою або нафтопродуктом. Спалахування парів горючої рідини здатне призвести не лише до пожежі в обвалуванні, а і до її каскадного розповсюдження на резервуар та сусідні з ним резервуари. Для оцінки можливого теплового впливу пожежі на споруди резервуарного парку необхідно побудувати моделі динаміки розтікання рідини і оцінки максимальної площі розливу.

В роботі [1] розглянуто гравітаційне розтіканні рідини на горизонтальній поверхні і отримано оцінку граничної товщини δ шару рідини у вигляді

$$\delta = \sqrt{\frac{2\sigma}{\rho g}}, \quad (1)$$

де σ – коефіцієнт поверхневого натягу рідини, $H/м$; ρ – густина рідини; g – прискорення вільного падіння.

Залежність (1) отримано у припущенні, що розтікання рідини припиняється, коли сила поверхневого натягу стає рівною гравітаційній силі, що примушує рідину розтікатися.

В [2] враховано змочування поверхні рідиною, що розтікається, а саме – кут змочування θ (рис. 1):

$$\delta = \sqrt{\frac{2\sigma}{\rho g} (1 - \cos \theta)}. \quad (2)$$

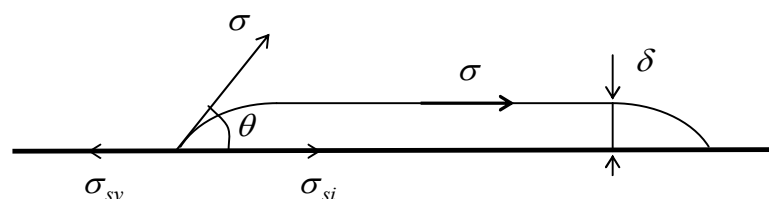

Рис. 1 – Рівноважний стан шару рідини на горизонтальній поверхні

Формулу (2) отримано з рівняння балансу між фазних напружень:

$$\sigma_{sv} + P - \sigma - \sigma_{si} = 0, \quad (3)$$

де σ_{sv} – вільна поверхнева енергія, Дж/м²; σ_{si} – міжфазна енергія між твердою поверхнею і рідиною; P – гравітаційна потенційна енергія:

$$P = \int_0^{\delta} p(z) dz = \frac{1}{2} \rho g \delta^2. \quad (4)$$

Відповідно до закону Янга,

$$\cos \theta = \frac{\sigma_{sv} - \sigma_{si}}{\sigma}. \quad (5)$$

Із формул (3) і (5) випливає, що внаслідок існування міжфазних напружень, коефіцієнт поверхневого натягу, що розглядається в [1], має бути скорегований за допомогою множника $(1 - \cos \theta)$. Це стосується, зокрема, і моделі динаміки розтікання рідини на горизонтальній поверхні [1]:

$$R'' = \frac{gV(t)}{\pi R^3} - 0,455 \left(\lg \frac{2R|R'|}{\nu} \right)^{-2,58} \frac{2|R'|R'}{V(t)} \pi R^2 - \frac{\sqrt{2}\pi c_d c_1^3 R'|R'|R^2}{V(t)} - \frac{2\pi R \sigma (1 - \cos \theta)}{\rho V(t)}, \quad (6)$$

де $R(t)$ – діаметр розливу; $V(t)$ – об'єм розлитої рідини; ν – кінематична в'язкість рідини; $c_1 = 0,25$, $c_d = 0,09$ – емпіричні сталі.

Відзначимо, що для води кут змочування θ складає близько 85°. Тоді $(1 - \cos \theta) \approx 0,91$, а $\sqrt{1 - \cos \theta} \approx 0,96$. Це означає, що товщина шару води, розрахована за формулами (1) і (2), буде відрізнятися на 4%. В той же час, зі збільшенням значення $|\cos \theta|$ від 0 буде збільшуватися різниця між формулами (1) і (2). Наприклад, для бензину ($\theta = 19,7^\circ$): $\sqrt{1 - \cos \theta} \approx 0,24$, тобто товщина шару бензину розрахована по формулі (2), буде в 3 рази меншою порівняно з товщиною, розрахованою за формулою (1).

В [3] описано експеримент по розтіканню рідини на горизонтальній негладкій поверхні (на прикладі розтікання води на сухому ґрунті). Особливістю розтікання рідини на негладкій поверхні є те, що вона має заповнювати нерівності поверхні, внаслідок чого середня товщина шару рідини збільшується, а радіус розливу зменшується. Максимальне значення радіуса $R_{\max}$ визначається із співвідношення

$$V = \pi R_{\max}^2 \delta_a + \pi R_{\max}^2 \delta, \quad (7)$$

де δ_a – середня глибина нерівностей поверхні.

Об'єднуючи (2) і (7), отримаємо

$$\delta_a = \frac{V}{\pi R_{\max}^2} - \sqrt{\frac{2\sigma}{\rho g} (1 - \cos \theta)}. \quad (8)$$

Таким чином, врахування кута змочування θ дозволяє уточнити моделі розтікання рідини на горизонтальній гладкій або негладкій поверхні. При цьому зменшення кута змочування призводить до зменшення товщини шару рідини на поверхні.

ЛІТЕРАТУРА

1. Горпинич И.А. Моделирование динамики разлива горючей жидкости на горизонтальной поверхности [Текст] / И.А. Горпинич // Пожарная безопасность. – Харьков: НУГЗУ, 2012. – Вып. 32. – С.50-56.
2. Vignes-Adler M. Physico-Chemical Aspects of Forced Wetting [Text] / M. Vignes-Adler // Drop-Surface Interactions. – Wien: Springer, 2002. – P.103-157.
3. Басманов А.Е. Растекание жидкости на негладкой горизонтальной поверхности при аварии на железнодорожном транспорте [Текст] / А.Е. Басманов, И.А. Горпинич // Проблемы надзвичайних ситуацій – Харків: НУЦЗУ, 2014. – Вип. 20. – С. 16-20. Режим доступу http://repositsc.nuczu.edu.ua/bitstream/123456789/248/1/Pns_2014_20_5.pdf

УДК 621.039.743

КОМПЛЕКСНИЙ АНАЛІЗ ТЕХНОГЕННОЇ БЕЗПЕКИ СХОВИЩА ВІДПРАЦЬОВАНОГО ЯДЕРНОГО ПАЛИВА (СВЯП-1) НА ЧАЕС

*С.І. Азаров, д.т.н., с.н.с., Інститут ядерних досліджень НАН України, м. Київ,
В.Л. Сидоренко, к.т.н., доц., Інститут державного управління
у сфері цивільного захисту, м. Київ,
О.С. Задунай, Український науково-дослідний інститут спеціального
зв'язку та захисту інформації, м. Київ*

На ЧАЕС ефективно функціонує комплекс «мокрого» зберігання відпрацьованого ядерного палива для реакторних установок РБМК-1000. У світлі «післяфукусімних» подій завдання підвищення безпеки експлуатації сховища відпрацьованого ядерного палива (СВЯП-1) є пріоритетним напрямком діяльності Державного спеціалізованого підприємства «Чорнобильська атомна електростанція» [1].

Комплексний аналіз техногенної безпеки СВЯП-1 передбачав, в числі іншого, проведення імовірнісного аналізу безпеки [2]. Цілями імовірнісного аналізу були оцінка рівня безпеки СВЯП-1 та вироблення рекомендацій щодо підвищення цього рівня за рахунок впровадження технічних рішень і організаційних заходів.

Імовірнісний аналіз безпеки охоплював наступні типи ініціюючих подій:

- 1) внутрішні ініціюючі події;
- 2) внутрішні впливи, пов'язані з пожежами та затопленнями;
- 3) зовнішні впливи.